

Чайка Г.В.Інститут психології імені Г.С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України**ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ ТЕСТУ АВТОНОМІЇ-ПРИВ'ЯЗАНОСТІ**

У статті розглядається український переклад тесту автономії-прив'язаності, запропонованого Bekker M.H.J., van Assen M.A.L.M (Нідерланди). Автономія розглядається як здатність встановлювати і підтримувати емоційні зв'язки з іншими людьми без страху втратити себе в близьких відносинах. На думку авторів тесту, автономія особистості – це самоврядування, вона відображає пов'язаність з іншими людьми та залежність від них, з одного боку, та сильну самосвідомість та саморозуміння, з іншого. Тому тест має три шкали: саморозуміння, чутливості до інших, здатність впоратися з новою ситуацією. Мета дослідження – дослідити переклад запропонованої методики українською мовою і зробити висновки про можливість її використання на українських вибірках. Для перевірки надійності (внутрішньої узгодженості) перекладу тесту використовувався метод альфа Кронбаха, який показав доволі високий результат. Внутрішня узгодженість тесту виявилася задовільною. Порівняння середніх значень для показників, отриманих на нідерландській і українській вибірках, показало їх близькість. Також виявилися близькими кореляції між шкалами, що вказує на аналогічність отриманих результатів. Саморозуміння і здатність впоратися з новою ситуацією є складниками автономії. Проте висока чутливість до інших вказує на надмірну міжособистісну залежність. Проведений аналіз показує, що створений нами переклад відповідає оригіналу, запропонованому нідерландськими дослідниками, і його можна використовувати, вивчаючи україномовних респондентів. У подальшому дослідженні ми плануємо порівняти отримані результати з показниками автономії та позитивних стосунків з іншими, визначеними за шестифакторною моделлю психологічного благополуччя К. Ріффа.

Ключові слова: автономія особистості, прив'язаність, тест, статистична перевірка.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиріч у психологічній науці піднялася дискусія щодо поняття «особистісна автономія», особливостей її проявів, факторів, що впливають на неї. Поняття особистісної автономії за своєю етимологією означає, що особистість орієнтується на власний закон розвитку, означає вибір поведінки на основі власних внутрішніх критеріїв. Особистісна автономія описує механізми саморегуляції та самодетермінації особистості, які реалізуються у вигляді усвідомленого вибору способу дій і враховують як внутрішні прагнення, так і зовнішні умови життя людини.

Нині щодо поняття особистісної автономії, методів її дослідження, особливостей розвитку на різних вікових етапах, у різних культурах, суспільних групах найбільш широко дискутують в рамках двох підходів. У межах теорії самодетермінації особистісна автономія розглядається як базова потреба. Потреба в автономії (або потреба в самодетермінації) являє собою прагнення відчувати себе ініціатором власних дій, самостійно контролювати свою поведінку. У разі вивчення психологічного благополуччя особистості пси-

хологічна автономія розуміється як особистісна риса і складник психологічного благополуччя. Головна психологічна відмінність автономної особистості – схильність приймати рішення і будувати власну поведінку, виходячи зі стійких внутрішніх критеріїв, часом на протигагу силам зовнішнього оточення і всупереч власним миттєвим бажанням. Автономія накладає відбиток на багато рішень і вчинків особистості – від тривіальних, малозначних до доленосних, таких, що становлять сенс життя [1, с. 9].

Більшість дослідників, що працюють у межах теорії самодетермінації, звертають увагу лише на першу потребу – в автономії, як найбільш виразну, пов'язану з життєвими здобутками особистості. Крім того, сучасне західне суспільство, до якого належить, або намагається належати, Україна, особливо цінує індивідуальність, навіть індивідуалізм кожної окремої людини. За таких умов особистісна автономія, як незалежність, опора на власті індивідуальні особливості, ресурси і можливості, постає найбільшою суспільною цінністю [7, с. 36]. Проте чи завжди автономія – це благо? Якщо людина звертає увагу лише на власні цінності

та цілі на тлі зниження вартості загальносуспільних цінностей, у разі розмитості загальносуспільних цілей, якщо людина не звертає уваги на тих, хто поряд, на потреби і бажання рідних і друзів, то чи не стане така людина егоїстичною, цинічною, здатною «піти по трупах» задля досягнення мети?

Є інший підхід до поняття автономії. Автономія може розглядатися як здатність встановлювати і підтримувати емоційні зв'язки з іншими людьми без страху втратити себе в близьких відносинах. Це особливий тип прихильності, коли люди приймають свою взаємозалежність від інших людей, але при цьому при цьому самодостатні [2, с. 20–21]. Така автономія-прив'язаність протиставляється надмірній емоційній залежності від інших людей або повній відчуженості від них. Соціальна психологія також проявляє інтерес до проблеми автономії, розглядаючи її як один з аспектів вивчення міжособистісних відносин. Сучасне суспільство характеризується тенденцією до перебільшення ролі незалежності, свободи і індивідуальних досягнень і зменшенню ролі солідарності і прихильності. Це призводить до різних труднощів у встановленні психологічної близькості, що зумовлює своєю чергою інтерес до дослідження феноменів міжособистісної прихильності. Дослідники розглядають такі феномени, як надмірна міжособистісна залежність, нормативна здорова залежність і деструктивне відокремлення (надмірна автономія) [3].

Для розширення і поглиблення розуміння концепцій психологічної автономії ми звернули увагу на методика, розроблену нідерландськими науковцями, яка вивчає разом і психологічну автономію, і потребу з позитивних стосунках з іншими як взаємопов'язані феномени. Тобто ця методика більшою мірою базується на другому вказаному нами ключі розуміння автономії. Ця методика називається *Autonomy-Connectedness Scale* (скорочено – *ACS-30*) – Тест автономії-прив'язаності, її автори Bekker M.H.J., van Assen M.A.L.M (Університет Тілбургу, Нідерланди), її коротка форма складається з 30 запитань [4].

Постановка завдання. Мета дослідження – дослідити переклад запропонованої методики українською мовою і зробити висновки про можливість її використання на українських вибірках.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку розробників методики, автономія особистості – це самоврядування, вона відображає пов'язаність з іншими людьми та залежність від них, з одного боку, та сильну самосвідомість та саморозуміння, з іншого. При цьому автономія

загалом розуміється не як відокремлення від інших. Автономні люди характеризуються такими рисами, як доброзичливість, сумлінність та відкритість, відсутність невротизму; вони психологічно благополучні, з низьким ризиком появи психопатологій та здатні віднайти баланс між залежністю та незалежністю. Такий стан справ можна розглядати як результат здорового розвитку [6, с. 277].

Тест автономії-прив'язаності [4, с. 52] має шкали, які вимірюють індивідуальні відмінності в автономії згідно з використовуваними авторами методики теоретичними ідеями. Іншими словами, автономія включає зв'язок з іншими людьми й осмислюється як здатність бути самостійною людиною і разом із тим бути з іншими. Шкала *саморозуміння* вимірює здатність усвідомлювати власні думки з приводу різних обставин життя, бажання та потреби, а також здатність висловлювати їх у процесі взаємодії з іншими людьми. Шкала *чутливості до інших* визначає чутливість до думок, побажань та потреб інших людей, емпатію, здатність до близьких стосунків і потребу в них. Шкала *здатності впоратися з новою ситуацією* відображає почуття того, наскільки легко людина може розібратися в новій ситуації (або ситуація сприймається як складна), гнучкість, схильність до пошуків чогось нового або, навпаки, залежність від вже знайомого. Ця шкала близька до Фактора 5 «Відкритість до досвіду» Великої п'ятірки, вона чітко відображає потяг до розвідок, що є обов'язковою умовою для розвитку самостійності. Показники саморозуміння та чутливості до інших разом відображають здатність до самокерування (як взаємозв'язок з іншими людьми, взаємозалежність від них і як самоусвідомлення і здатність зрозуміти самого себе).

Автори методики наполягають, що шкали мають хорошу внутрішню узгодженість, загалом методика валідна: всі три шкали корелюють із відповідними особистісними конструктами з інших методик. Методика корисна для різних галузей психології, приміром, трудової та організаційної психології, клінічної психології та психології здоров'я.

Виходячи з опису, ми вважаємо, що ця методика буде корисною і для українських науковців, які вивчають різні особистісні риси, зокрема психологічну автономію та комунікативні здібності. Тому нами був проведений переклад цієї методики українською мовою.

Для перевірки можливості використовувати запропонований переклад, нами було проведено емпіричне дослідження. У дослідженні взяли участь 82 респондента, середній вік – 33 роки,

за професією – студенти та фахівці з різних спеціальностей. Для дослідження особистісних рис респондентів, які показали високі значення за параметрами, що вивчалися нами, були використані такі методики: копінг-тест Р. Лазаруса, Вісбаденський опитувальник до метода позитивної психотерапії та сімейної психотерапії (WIPPF), тест життєстійкості С. Мадді, Тест-опитувальник самоствалення особистості В.В. Століна, С.Р. Пантїлеєва, опитувальник визначення спрямованості особистості (Б. Басса), опитувальник часової перспективи (Ф. Зімбардо).

Задля перевірки надійності (внутрішньої узгодженості) перекладу тесту використовувався метод альфа Кронбаха. Внутрішня узгодженість тесту задовільна, якщо альфа перевищує 0.70. Методика складається з трьох шкал, надійність була перевірена окремо для кожної шкали. Шкала чутливості до інших: стандартизована альфа Кронбаха – 0.797 (кількість пунктів шкали – 17). Видалення будь-якого пункту зі шкали приводить до коливань у значенні альфа Кронбаха у межах від 0.777 до 0.799, тобто зміни дуже незначні, і немає пунктів, які можуть викликати неузгодженість шкали. Шкала здатності впоратися з новою ситуацією: стандартизована альфа Кронбаха – 0.718 (кількість пунктів шкали – 6). Видалення будь-якого пункту зі шкали

приводить до коливань у значенні альфа Кронбаха у межах від 0.524 до 0.617. Зміни присутні, але вони більшою мірою вказують на малу кількість пунктів і важливість кожного з них, і немає пунктів, які можуть викликати неузгодженість шкали (всі значення вище 0.2). Шкала самопізнання: стандартизована альфа Кронбаха – 0.705 (кількість пунктів шкали – 7). Видалення будь-якого пункту зі шкали приводить до коливань у значенні альфа Кронбаха у межах від 0.651 до 0.721. Зміни присутні, але вони більшою мірою вказують на малу кількість пунктів і важливість кожного з них, і немає пунктів, які можуть викликати неузгодженість шкали.

На наступному кроці було проведено порівняння середніх значень для показників, отриманих на нідерландській і українських вибірках. Отримані результати показані в таблиці 1.

Значення трохи відмінні, проте знаходяться в межах стандартного відхилення, тобто нормативні значення для нідерландської і української вибірки близькі.

Також проведемо порівняння кореляцій між досліджуваними показниками, отриманих на нідерландській і українських вибірках. Отримані результати показані в таблиці 2.

Отримані значення кореляцій для української і нідерландської вибірок дуже близькі. Це також

Таблиця 1

Порівняння середніх значень для показників, отриманих на нідерландській і українських вибірках

	Нідерландська вибірка		Українська вибірка	
	Середнє	Станд. від.	Середнє	Станд. від.
Саморозуміння	3.85	0.66	3.22	0.69
Чутливості до інших	3.58	0.52	3.07	0.70
Здатності впоратися з новою ситуацією	3.22	0.84	3.47	0.67

Примітка: значення для нідерландської вибірки взяті з [4, с. 56]. Нідерландську вибірку становили 591 студентів та працівників Тілбургського університету (Нідерланди), віком від 19 до 55 років (середній вік 22 роки).

Таблиця 2

Порівняння середніх значень для показників, отриманих на нідерландській і українських вибірках

		Саморозуміння	Чутливість до інших	Здатність впоратися у новій ситуації
Саморозуміння	Українська вибірка	1	-0,297	0,386
	Нідерландська вибірка	1	-0,28	0,38
Чутливість до інших	Українська вибірка		1	-0,258
	Нідерландська вибірка		1	-0,33
Здатність впоратися з новою ситуацією	Українська вибірка			1
	Нідерландська вибірка			1

Примітки: 1. Значення для нідерландської вибірки взяті з роботи [4, с. 56]. Нідерландську вибірку становили 591 студент та працівник Тілбургського університету (Нідерланди), віком від 19 до 55 років (середній вік 22 роки).

2. Кореляція значима на рівні 0.01 (2-сторон.) для всіх показників, представлених у таблиці.

вказує на те, що отримані для обох вибірок результати аналогічні.

Додамо, що самі розробники методики провели порівняльний аналіз результатів на вибірках корінних голландців та іммігрантів із країн, які прийнято називати колективістськими. Обидві групи мали однаковий рівень саморозуміння. В обох групах прихильність до цінностей незалежності суттєво і позитивно сприяла зростанню саморозуміння, а також здатності впоратися в новій ситуації та негативно – чутливості до інших [5, с. 368]. Іншими словами, методика працює однаково у разі вивчення голландців і людей інших національностей.

Кореляційний аналіз виявив низку рис, якими можна описати людей із високою чутливістю до інших. Так, вони мають низьку життєстійкість. Тобто чутливість до інших може виступати як стратегія у складній ситуації сховатися за думками, поглядами, діями інших, аби не брати відповідальності на себе. Якщо ж людина проявляє високу чутливість до інших, то це виникає через недостатню довіру до самої себе, невпевненість у власних силах і здібностях, через відсутність любові до самої себе, у спробі віднайти зовнішні опори для своєї дій і власних поглядів на життя. Люди з високою чутливістю до інших схильні проявляти крайню форму ввічливості, а саме: надмірну дружелюбність, підлабузництво, лицемірство, надмірно хороші манери, невміння відмовляти людям, потребу сприйматися іншими незмінно хорошим, тобто це є скрита форма агресії проти самого себе. Вони пасивно виконують прохання і накази, проявляють сліпий послух, безмежну відданість авторитету. Також вони мають тенденцію до втечі у фантазії; фантазія використовується людиною тільки для вирішення конфліктів в уяві, досягання бажаних успіхів або покарання кривдників подумки, їх не можна описати як оптимістів. У складних ситуаціях вони схильні вибирати стратегію втечі-уникнення (спроби подолання негативних переживань шляхом реагування за типом ухилення: заперечення проблеми, фантазування, невиправданих очікувань, відволікання тощо).

Описані риси характеру не притаманні людям з високою особистісною автономією. Це означає, що здатність створювати добрі, теплі стосунки з

іншими не завжди корелює з особистісною автономією і, відповідно, не завжди підтримують відчуття психологічного благополуччя. Результат залежить від позиції людини: підлегла або рівноправна. У першому випадку людина більше намагається догодити значущим іншим. Це може відбуватися через присутність надмірного зв'язку з рідними або через невіру у власні сили (наприклад, коли підліткова криза не була успішно пережита, під впливом тиранічних батьків тощо).

Чутливість до інших негативно корелює в обох вибірках як із саморозумінням, так і зі здатністю впоратися з новою ситуацією. Проведений аналіз показав, що здатність ефективно діяти у складних стресових ситуаціях, готовність діяти, щоб подолати перешкоди, досягти мети і вийти оновленими із складної ситуації, а також віра у себе, свої сили, емоційне прийняття себе корелюють із саморозумінням, сприяють здатності впоратися в новій ситуації (новизна завжди є стресором, відрізняється лише потужністю стресу). Ці самі риси підтримують відчуття автономії особистості.

З викладеного можна сказати, що саморозуміння і здатність впоратися з новою ситуацією є складниками автономії. Проте висока чутливість до інших вказує на надмірну міжособистісну залежність. Тому цей показник ми не можемо назвати однозначно позитивним. Скоріше середні значення за показником чутливості до інших є оптимальними.

Висновки. У роботі проаналізовано український переклад Тесту автономії-прив'язаності та проведено порівняння з результатами, отриманими за оригінальною версією. Внутрішня узгодженість тесту виявилася задовільною. Порівняння середніх значень для показників, отриманих на нідерландській і українській вибірках, показало їх близькість. Також виявилися близькими кореляції між шкалами.

Проведений аналіз показує, що створений нами переклад відповідає оригіналу, запропонованому нідерландськими дослідниками, і його можна використовувати, вивчаючи україномовних респондентів. У подальшому дослідженні ми плануємо порівняти отримані результати з показниками автономії та позитивних стосунків з іншими, визначеними за шести-факторною моделлю психологічного благополуччя К. Ріфф.

Список літератури:

1. Гордеева, Т.О. Теория самодетерминации: настоящее и будущее. Часть 1: Проблемы развития теории. *Психологические исследования*. 2010. № 4(12). URL: <http://psystudy.ru/index.php/num/2010n4-12/343-gordeeva12.html>.
2. Казанцева Т.В. Социально-психологические детерминанты межличностной привязанности : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Санкт-Петербург, 2011. 23 с.
3. Мельникова В.Б. Автономия личности: обзор зарубежных подходов к проблематике. *Психологические исследования*. 2014. Том 7. № 37. С. 9. URL: <http://psystudy.ru/index.php/num/2014v7n37/1043-melnikova37.html>.
4. Bekker M.H.J., van Assen M.A.L.M. A Short Form of the Autonomy Scale: Properties of the Autonomy–Connectedness Scale (ACS–30). *Journal of Personality Assessment*, 2006, 86(1), 51–60.
5. Bekker, M.H.J., Arends-Tóth, J.V., & Croon, M.A. (2011). Autonomy-connectedness, acculturation, and independence–interdependence among various cultural groups in a multicultural society. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(3), 368–376. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2010.04.009>.
6. Hmel, B.A., & Pincus, A.L. The meaning of autonomy: On and beyond the interpersonal circumplex. *Journal of Personality*, 2002. No 70. P. 277–308.
7. Susen S. *The 'Postmodern Turn' in the Social Sciences*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015. 522 p.

Chaika G.V. TRANSLATION INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE THE AUTONOMY–CONNECTEDNESS SCALE

Formulation of the problem. The article presents the Ukrainian translation of the Autonomy–Connectedness Scale (ACS–30) proposed by Bekker M.H.J., van Assen M.A.L.M (Netherlands). Autonomy is seen as the ability to establish and maintain emotional connections with other people without fear of losing oneself in a close relationship. According to the scale authors, the autonomy of the individual is self-government; it reflects the connection with other people and dependence on them, on the one hand, and a strong self-awareness and self-understanding, on the other one. Therefore, the test has three scales: self-awareness, sensitivity to others, and capacity for managing new situations. The study purpose was to investigate the translation of the proposed method into Ukrainian and draw conclusions about the possibility of its use with Ukrainian samples. Result. To check the reliability (internal consistency) of the method translation, the Cronbach's alpha method was used, which showed a fairly high result. The internal consistency of the method was satisfactory. A comparison of the average values for the indicators obtained in the Dutch and Ukrainian samples showed their closeness. This fact indicates the similarity of the results. Correlations between the scales were also close. Self-awareness and capacity for managing new situations are components of autonomy. However, high sensitivity to others indicates excessive interpersonal dependence. Conclusion. The analysis shows that the translation created by us corresponds to the original proposed by Dutch researchers, and it can be used when studying Ukrainian-speaking respondents. In the future, we are planning to compare the obtained results with the indicators of autonomy and positive relationships determined with C. Ryff's six-factor model of psychological well-being.

Key words: *personality autonomy, connectedness, scales, statistical evaluation.*